

ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific papers

Vol. 16.2

IJK, VOL 16.2, pp 459-938, Skopje, 2017

Global Impact and Quality Factor 1.023
<http://globalimpactfactor.com/gnowledge-international-journal/>

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

KNOWLEDGE

***INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 16.2***

31.3 – 2.4.2017

Vrnjacka Banja, SERBIA

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 16.2

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Predrag Trajković PhD, Jove Kekenovski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Margarita Koleva PhD, Mile Matijević PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Marija Knezević PhD, Irina Singaveskaya PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Oliver Dimitrijević PhD, Nedzat Korajlić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Tome Naumov PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 16.2

ISSN 1857-923X

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

- Prof. Robert Dimitrovski PhD, Vice – Rector, Dean, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Dimitar Radev PhD, Rector of University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sofronije Miladinovski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Margarita Bogdanova, PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Mitko Kotochevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nenad Taneski, PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lisent Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (MNE)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Nedjad Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

- Prof. Nevenka Tatkovic, PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Mahmut Chelik, PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Rumen Stefanov, PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola(Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Marija Mandaric, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Doc. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)

ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade (Serbia)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Violeta Dimova, PhD, University “Goce Delcev”, Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD, Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Nebojsa Cvetanovski, PhD, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

SMART GROWTH THROUGH KNOWLEDGE MANAGEMENT AND DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES	477
Mariusya Lyubcheva, Ph.D.....	477
LEARNING THROUGH WORK IN THE FUNCTIONS OF CONNECTION OF VOCATIONAL EDUCATION WITH THE WORLD OF LABOUR	491
Laste Spasovski, Ph.D.....	491
FINANCIAL SUSTAINABILITY OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS	497
Savo Ashtalkoski, Ph.D	497
Igor Slavkoski, M.Sc.....	497
Bardul Tushi, Ph.D	497
REVIEW OF CONTROL PROCEDURES ON THE COLLECTION OF LOCAL REVENUES TO THE LOCAL BUDGETS.....	507
Zhelyo Zhelev, Ph.D.....	507
ROLE OF PUBLIC PROCUREMENT IN MANAGING NATIONAL ECONOMY – PUBLIC SECTOR	513
Mersad Mujević, Ph.D	513
Safet Hodža, Ph.D.....	513
ECONOMIC ANALYSIS OF LEGAL ERRORS IN JUDGMENTS OF FIRST INSTANCE CIVIL COURTS.....	521
Gordana Vukelić, Ph.D	521
Čedomir Gligorić, Ph.D	521
SIMULATION MODELS IN THE FUNCTION OF OPTIMIZATION OF STRATEGIC SELECTION OF FOREIGN MARKET POSITIONING	529
Sredojević Vanja, Ph.D.....	529
Landika Mirjana, Ph.D.....	529
Bojanić Radmila, Ph.D	529
IMPLEMENTATION OF “RESPONSIBILITY TO PROTECT” NORM AS A JUSTIFICATION FOR MILITARY INTERVENTIONS	535
Mitar Kovač, Ph.D	535
Brankica Potkonjak-Lukić, Ph.D	535
Nenad Kovačević.....	535
STUDY OF FINANCE REGARDING PUBLIC EXPENDITURES	543
Travar Ostoja, Ph.D	543
IMPLEMENTATION OF TECHNICAL ADVISORS AS A NEW FORM OF APPLICATION OF EXPERT KNOWLEDGE IN THE CRIMINAL PROCEDURE.....	549
Vesna Trajanovska Ph.D.....	549
Nikola Mickoski Ph. D	549
NEED FOR CONTEMPORARY APPROACHES TO THE DETECTION, PROOF AND PREVENTION OF THE CRIME OF RAPE.....	557
Simona Dzhukleska, LL.M,	557
Goce Dzhukleski, Ph.D.....	557
ILLEGAL MIGRATION OF PEOPLE AND GOODS OVER MACEDONIAN BORDERS AND WAYS OF DISCOVERING	565
Stevan Aleksoski, Ph.D.....	565
Dejan Marolov, Ph.D	565

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

AN ETHICAL APPROACH TO BUSINESS NEGOTIATION	575
Nevenka Popović Šević, Ph.D	575
Beba Bajalski, MM	575
THE IMPACT OF ORGANIZATIONAL LEARNING ON ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT IN SERVICES ORGANIZATIONS	581
Daniela Karadakov.....	581
CONTEMPORARY ISSUES AND PROBLEMS IN RECOGNITION OF PROFESSIONAL QUALIFICATIONS IN BULGARIA AND THE EUROPEAN UNION	589
Nikola Sabev, Ph.D.....	589
INTELLIGENT TUTORING SYSTEMS AS AN INTEGRAL ELEMENT OF A NEW GENERATION OF THE ELECTRONIC EDUCATION SYSTEM.....	595
Siniša Tomić	595
Branko Latinović	595
Miloš Pašić.....	595
FACTORS AND A SYSTEM OF MODELS FOR MEASURING THEIR IMPACT ON THE ECONOMIC EFFICIENCY OF INVESTMENT IN IMPROVING BUILDINGS CONDITION	601
Venelin Terziev, Ph.D D.Sc.....	601
Krasimir Enimanev, Ph.D	601
Svetoslava Enimaneva	601
TESTING THE SYSTEM OF THEORETIC MODELS.....	625
Venelin Terziev, Ph.D, D.Sc.....	625
Krasimir Enimanev, Ph.D, D.Sc	625
Svetoslava Enimaneva, Ph.D	625
THEORETIC AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF MAKING A MODEL FOR MANAGEMENT OF BUILDINGS CONDITION.....	653
Venelin Terziev, Ph.D, D.Sc.....	653
Krasimir Enimanev, Ph.D, D.Sc	653
Svetoslava Enimaneva, Ph.D	653
PROCEDURE FOR CALCULATION OF THE PARAMETERS OF DEVICE FOR INDUCTION HEATING.....	677
Goce Stefanov, Ph.D.....	677
Aleksandar Tudzarov, Ph.D.....	677
RADIO ACCESS CHALLENGES FOR NEW ACCESS TECHNOLOGY IN 5G MOBILE SYSTEMS	685
Aleksandar Tudzarov, Ph.D.....	685
SPECTRUM REQUIREMENTS FOR NEW 5G NETWORK	689
Aleksandar Tudzarov, Ph.D.....	689
FORMATION OF PROFESIONAL COMPETENCE IN FUTURE ECONOMISTS – PEDAGODUES	693
Diana Izvorska, Ph.D	693
PROBLEMS WITH NO BOUNDS IN TEACHING MATHEMATICS AT PRIMARY SCHOOL.....	699
Gabriela Kirova, Ph.D.....	699
CHARACTERISTICS OF TYPES OF INTERACTIVE TEACHING METHODS	703
Gergana Pavlova	703
Zoia Koleva.....	703

Twelfth International Scientific Conference
 KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

DEVELOPING FUNCTIONS OF CREATIVE GAMES FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	709
Rayna Stoycheva, Ph.D.....	709
BULGARIAN FOLK TASKS, HISTORICAL ASPECTS AND CURRENT APPLICATIONS IN TEACHING MATHEMATICS IN THE PRIMARY SCHOOL IN BULGARIA	715
Zlatina K. Sharkova, Ph.D	715
AUGMENTED REALITY AND GOOGLE APP APPLICATION IN TECHNOLOGICAL LEARNING	719
Vasilisa Pavlova.....	719
Emilia Tosheva, Ph.D	719
OPINION STUDY FOR THE LEVEL OF INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE BULGARIAN SECONDARY EDUCATION IN TECHNOLOGIES	725
Lyubima Zoneva, Ph.D	725
IMPLEMENTATION OF E-LEARNING AND ICT ON THE FACULTY OF MEDICAL SCIENCES	731
Velickova Nevenka, Ph.D.....	731
TEACHERS AND USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING VISUAL ART	733
Vojislav Ilić, Ph.D.....	733
Andrijana Šikl-Erski	733
VISUAL LITERACY, DIGITAL LITERACY AND VISUAL LITERATURE – ASSISTING SOLUTIONS FOR CHILDREN WITH COMMUNICATION AND BEHAVIORAL DISORDERS....	741
Polina Mihova, Ph.D.....	741
SPECIFIC OF THE PEDAGOGICAL EDUCATION OR ABOUT DEALING THE INFORMATIONAL MODEL OF EDUCATION IN THE UNIVERSITIES	749
Veska Vardareva, Ph.D.....	749
Anastasia Pashova, Ph.D.....	749
Violin Vasilev, Ph.D	749
MODEL FOR IMPLEMENTATION EXTRACURRICUL ACTIVIES OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT OF STUDENTS FROM PRE-SECONDARY DEGREE	753
Rositsa Chausheva,	753
Hristo Nikolov	753
ESSENTIAL SKILLS AND KNOWLEDGE REQUIREMENTS IN THE DIGITAL AGE FOR THE PROFESSIONAL FITNESS COACH.....	759
Ivan Nedelchev, Ph.D	759
STRATEGIC DOCUMENTS IN THE FIELD OF LEARNING	765
Iliya Krastinkov	765
STUDYING OF DRUG ADDICTIONS - THE ROLE OF THE SOCIOLOGICAL CONSTRUCT "SUBCULTURE"	771
Rumiana Budjeva, Ph.D.....	771
KNOWLEDGE ON POVERTY IN ROMA CHILDREN AS A MULTIDIMENSIONAL PHENOMENON.....	779
Kamelia Petkova, Ph.D	779
EMOTIONAL REGULATION TO A PERSON IN TERMS OF SOCIAL EXCLUSION DEPENDING ON REPRESENTATION	787

Twelfth International Scientific Conference
 KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
 31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Manol Manolov.....	787
COMMUNITY CENTERS – FACTOR FOR THE PRESERVATION OF BULGARIAN CULTURE AND TRADITIONS AND THEIR ROLE IN THE DEVELOPMENT OF THE CULTURAL AND CREATIVE SECTOR	795
Plamen Stoyanov	795
STATUS OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE REPUBLIC OF SERBIA WITH SPECIAL REFERENCE TO THEIR EMPLOYMENT	801
Radomir Arsić, Ph.D.....	801
THE SEMANTICS OF THE VERB <i>FORGET</i> AND ITS SYNTACTIC PROJECTIONS	809
Violeta Nikolovska, Ph.D	809
KNOWLEDGE, EXPERIENCE - CHALLENGE FOR INTERCULTURAL COMMUNICATION, INVESTMENT IN THE FUTURE.....	817
<i>(Macedonian language with elements of the national culture, for first and second grade of the authors Jovan Radeski, Jadranka Klisarova and Blaga Paneva - linguistic aspects).....</i>	817
Jadranka Klisarova.....	817
Blaga Paneva, MA	817
PARAMETERS OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN BULGARIAN LANGUAGE LEARNING FOR FOREIGN STUDENTS FOR ONE SCHOOL YEAR	823
Margarita Dimitrova, Ph.D	823
Vasil Dimitrov	823
IDIOMS WITH NAMES OF ANIMALS IN MONTENEGRIN AND ENGLISH LANGUAGE: CONTRASTIVE ANALYSIS	829
Radmila Radonjić MA	829
POLYSEMY AND HOMONYMY OF THE APOSTROPHE	839
Miroslava Tsvetkova, PhD.....	839
DRAMAS MARATHON OF DUŠAN KOVAČEVIĆ	845
Almedina Čengić, Ph.D	845
THE STORY OF STORY IN MODERN TURKISH LITERATURE IN MACEDONIA.....	849
Mahmut Çelik, Ph.D	849
Zeki Gurel, Ph.D.....	849
CONTEMPORARY TURKISH LITERATURE IN MACEDONIA	855
Mahmut Celik, Ph.D	855
Imer Yusufi M.Sc.....	855
BEING A POETESS IN THE ORIENTAL-TURKISH CULTURE.....	859
Mahmut Celik, Ph.D	859
Fatime Liman	859
THEMATIC ANALYSIS IN THE WORKS OF YUNUS EMRE.....	863
Mahmut Celik, Ph.D	863
Ivana Koteva	863
THE TURKISH SUFFIX -ци/-чи /-CI/ (-ci, -ci, -cu, -cū, -çı, -çi, -çu, -çü)	867
IN MACEDONIAN SURNAMES	867
Marija Leontik, Ph.D	867
THE METAPHOR OF SILENCE AND THE MADNESS OF THE MACEDONIAN LITERARY WOMAN	873
Tatjana Srceva-Pavlovska, Ph.D.....	873
TEACHING CULTURE IN ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES	879

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Nadežda Stoković	879
Vanče Bojkov.....	879
Danica Piršl.....	879
HONEY BEE HEALTH STATUS IN BULGARIA AND MACEDONIA, EVALUATION OF RISK .	885
Rumen Valtchovski, Ph.D.....	885
Miso Hristovski, Ph.D.....	885
Galina Hristovska.....	885
Aleksandar Trajcovski	885
Petar Valchovski	885
REHABILITATION PROGRAMS AND CUSTOMIZED APPROACH TO CARE FOR A CHILD WITH LESCH - NYHAN.....	893
Snezhina Georgieva	893
Varvara Pancheva	893
PATIENTS' OPINION ABOUT STUDENTS PROBATIONERS' READINESS TO PRACTICE PROFESSION INDEPENDENTLY.....	897
Daniela Taneva	897
Angelina Kirkova.....	897
Blagovesta Vasileva.....	897
Yordanka Petkova.....	897
Krasimira Vankova	897
MEDICAL SPA TOURISM – CHANGE AND CHALLENGE FOR BULGARIA.....	903
Rumyana Bahchevandzhieva, Ph.D.....	903
GEOGRAPHICAL ASPECTS OF FLOODS IN NORTHWEST BULGARIA	907
Nelly Hristova,.....	907
Ekaterina Ivanova,	907
Kalin Seimenov.....	907
SADNESS AND FATIGUE OF YOUNG TALENTS.....	915
Sonya Aleksandrova, Ph.D	915
PERCEPTION AND INTERPRETATION OF TRADITIONAL AND CONTEMPORARY MUSIC IN THE TEACHING OF MUSICAL LITERACY	921
Aleksandra Miletić, Ph.D.....	921
Jelena Cvetković, Ph.D	921
SINGING CHRISTMAS CAROLS IN STUDENTS' FIELD-WORK STUDIES	927
Todorka Malcheva Ph.D	927
ARTICULATION ISSUES WHEN INETERPRETNG PRELUDE IN C-DUR FROM "EIGHT LITTLE PRELUDES AND FUGUES" BY J. S. BACH - TRANSCRIPTION FOR ACCORDION	933
Diana Stancheva, Ph.D	933

THEMATIC ANALYSIS IN THE WORKS OF YUNUS EMRE

Mahmut Celik, Ph.D

University "Goce Delchev" - Stip, Republic of Macedonia mahmut.celik@ugd.edu.mk

Ivana Koteva

University "Goce Delchev" - Stip, Republic of Macedonia ivanakoteva@yahoo.com

Abstract: Yunus Emre (1238-1320) is one of the founders in lyric poetry and also one of the most important figure in Turkish literature. The love and tolerance is the first association of Yunus Emre. Neither his ideas or his poetry is no room for rigidity, hatred and hassle. Yunus Emre in his poetry especially highlights the importance of the human. As most significant poet of Mystical literature shows his desire and love for God and says that every person should find the way to connect to God. According to Yunus the obligations of every person is to love God and through love to become a perfect human. He sing for equality of people, tolerance, respect, his universal brotherhood transcend all international divisions and secreted. His poetry, humanity, philosophical, religious and animal thoughts of most reliable and most comprehensive way speak his lines, directly and easily accessible for both then uneducated, as well as today's modern, educated reader. In this is his popularity and he remains unsurpassed to this day Turkish poet.

Keywords: Yunus Emre, God, turkish poet, Divan.

ТЕМАТСКА АНАЛИЗА ВО ДЕЛАТА НА ЈУНУС ЕМРЕ

Проф. д-р Махмут Челик

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Р. Македонија mahmut.celik@ugd.edu.mk

Ивана Котева, Постдипломес

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Р. Македонија ivanakoteva@yahoo.com

Абстракт: Јунус Емре (1238-1320)?, еден од основачите на љубовната поезија, претставува најеминентна фигура во целокупната Турска книжевност. Прва асоцијација на Јунус Емре е љубота и толеранцијата. Ниту во неговите идеи ниту во неговите поезии нема место за крутоност, омраза и кавга. Јунус Емре во својата поезија посебно ја истакнува важноста на човекот. Овој најзначаен поет на тасавуфската книжевност во своите поезии ја прикажува својата љубов кон Бога, односно вели дека секој човек треба да го пронајде патот кон него. Според Јунус, обврската на секој човек е да го сака Бог и со помош на љубовта да стане совршен човек. Пее и за рамноправноста на луѓето, за толеранцијата, почитувањето, неговото универзално братство ги надминува сите меѓународни поделби и секри. За неговата поезија, хуманизам, филозофските, религиските и животните размислувања на најверодостоен и најексплицитен начин говорат неговите стихови, директни и лесно достапни како за тогашниот необразуван, така и за денешниот, модерен, образуван читател. Во тоа се состои неговата популарност, а тој до денес останува ненадминлив турски поет.

Клучни зборови: Јунус Емре, турски поет, Бог, диван.

1. ВОВЕД

Една од најголемите придобивки на турската култура и на нејзината авантура низ историјата е Јунус Емре. Неговите зборови живеат во помнењето на народот, продолжуваат да живеат во пишани траги, ги прескокнале вековите, за да денес се сретнеме со еден голем поет и мислител.

Кој е, од каде е, каде се родил, каде умрел, сè се ова прашања на кои се обидуваме да одговориме за да го реконструираме неговиот златен еп. Но знаеме и тоа дека „што рекол“, „каде се родил“, „каде умрел“, се нешта што се мираз низ вековите.

Љубовта е двигател во животот на Јунус Емре. Овој Туркмески маж од луѓето барал само едно, љубов, почит, добра волја. Овој мираз на љубовта што ни ја дарувал Јунус Емре, со стотици години нè допира. Денешните луѓе без разлика на тоа како мислат, во што веруваат, со кој јазик зборуваат, сигурно е дека ќе се спојат во љубовта кон Јунус Емре. Секој, во него ќе најде нешто според себе.

2. КОЈ Е ЈУНУС ЕМРЕ

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

Јунус Емре (1238-1320)?, еден од основачите на љубовната поезија, претставува најеминентна фигура во целокупната Турска книжевност. Животот на овој мистик е предмет на бројни расправи. Некои извори покажуваат на тоа дека живеел во периодот од 1238 до 1320 година. Роден во Сарикој во близина на Сиврихисар во Анадолија, во времето на распадот на Селџучката и создавањето на Османлиската држава со чести монголски инвазии. Тоа бил период кога духовноста на луѓето и била повеќе од потребна за воздигнување на душата и вољата за живот над материјалното.

Јунус Емре бил селанец кој што целата своја младост ја поминал во сиромаштија. Поради длабоко патење често се осеќал како странец во своја кожа. Уште од тогаш се чувствувал неговиот хуманизам и потреба за братска љубов.

Јунус Емре бил човек од народот, поради тоа и неговиот начин на изразување бил многу едноставен. Сè што творел му било упатено на обичниот и сиромашен народ со кого се среќавал на бројните патувања. За неговата поезија, хуманизам, филозофските, религиските и животните размислувања на најверодостоен и најексплицитен начин говорат неговите стихови, директни и лесно достапни како за тогашниот необразован, така и за денешниот, модерен, образуван читател. Во тоа се состои неговата популарност, а тој до денес останува ненадминлив турски поет.

Хуманистичката компонента на неговите дела го довела во врска со некои великани на западната книжевност. Интересен е фактот дека Јунус Емре починал истата година како и големиот италијански поет и хуманист Данте Алигиери. Меѓутоа тоа не е единственото нешто што ги поврзува овие два поети. Познато е дека Данте се залагал за употребата на Италијанскиот наместо Латинскиот јазик, додека пак Јунус Емре се залагал за употреба на чист народен Турски јазик наместо Арапскиот и Персискиот јазик. Некои турски книжевници го нарекувале турски Сервантес, други пак го споредувале со Ататурк и тн. но едно е сигурно, дека Јунус Емре успеал да створи нов, само за него својствен поестски израз.

Пишувајќи анадолиско турски песни тој ја достигнал колуминацијата во турската традиција. Никој, подоцна, не успеал да ја надмине таа точка на колуминација иако многу негови наследници и претставници на суфизмот продолжиле да пишуваат по неговиот пример. Додека поголем број од неговите современици и наследници, кои биле заљубени во арапскиот и персискиот јазик, ги користиле нормите, обликот и лексиката на овие јазици, Јунус Емре, побегнал кон домашните форми, употребувајќи едноставна метрика и изразувајќи ги своите чувства и мудрости на јазикот на обичниот анадолиски човек.

3. ДЕЛАТА НА ЈУНУС ЕМРЕ

Тасавуфската книжевност своето највисоко ниво на развиеност го уживала токму со творештвото на Јунус Емре. Неговите многубројни песни поезија се собрани во неколку книги. Најпознати негови збирки поезија се: Диван (Divan), (Risalet - ün Nushiyye) (Divan - İlâhiyatı).

Напишано во времето кога турскиот јазик преминува на ниво на литературен јазик во Анадолија, **Divan** е неговото најголемо дело. Љубовта кон Бога изразена со многу восхит и богат лиризам која што ја рефлектираат неговите песни поезија се сместени во ова негово дело. За жал не сме сопственици на оригиналниот примерок од ова дело а еден од најстарите примероци се наоѓа во библиотеката Сулејмание.

Со вкупно 573 беити, во калапот на арузната метрика **Risalet - ün Nushiyye** е второто поголемо дело на Јунус Емре. Нпишано во 13.век (1307- 1308) претставува прво дело во Турската книжевност во кое што се прикажани неговите мистички погледи кон светот, начинот на верување, неговиот поглед кон светот и суштината на животот. По почетниот дел кој го сочинуваат 13 беити се наоѓа кратка проза во која Јунус го опишува создавањето на човекот. Според него човекот е составен од: вода, оган, воздух, земја и душа, притоа велејќи дека по смртта четирите елементи повторно се враќаат во својата првобитна положба а душата е бессмртна. Во понатамошниот дел значајно место им е отстапено на еповите кои го рефлектираат духот, задоволството, трпението, паметот...

Divan - İlâhiyatı е дело кое ги содржи илахиите на Јунус Емре. Во него свое место завземаат околу 200 - 300 илахии напишани во слоговна и арузна метрика.

Овој најзначен поет на тасавуфската книжевност во своите поезии ја прикажува својата љубов кон Бога, односно вели дека секој човек треба да го пронајде патот кон него. Според Јунус, обврската на секој човек е да го сака Бог и со помош на љубовта да стане совршен човек:

„ Јас сум роден со љубов.“

...

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

*„Пред да дојде мојата душа на овој свет,
Јас сум го сакал Бог...“*

Тоа духовно патување бара самопознавање. Јунус вели: *„Вистинското знаење е да се знаеш самиот себе“.*
Да се сознаеш самиот себе - тоа значи да се созне Бог. Во своите песни тој вели:

„ Каква е таа вера без љубов?“

...

*„Оние кои умеат да сакаат, не копнеат за рајот;
Тие копнеат само за Бога.“*

Доста често во неговите песни се среќава и рамноправноста на луѓето:

*„Сите луѓе гледај ги како едно;
И омаловажениот гледај го како херој!“*

Неговото универзално братство ги надминува сите меѓународни поделби и секри. Тоа го забележуваме во следните негови стихови:

*„ За оние кои вистински го сакаат Бог и неговите патишта;
Сите луѓе на светот се браќа и сестри.“*

ДОЈДИ ДА ВИДИШ ЉУБОВТА ШТО МИ НАПРАВИ

*Одам, сиот изгорен, пепелосан
љубовта ја обои мојата крв
ниту сум нормален, ниту пак луд
дојди да видиш љубовта што ми направи*

*Како силни ветришта што вијат
како прашина на патот
како силна бура и поплава
дојди да видиш љубовта што ми направи*

*Течам како река што беснее низ брзациите
срцево ми се криши на карпестиот брег
мојот господар е далеку, а јас, засрамен
дојди да видиш љубовта што ми направи*

*Или фати ми ја раката и земи ме
или упати ме кон твоето царство
насмевни ме после реката од пролеани солзи
дојди да видиш љубовта што ми направи*

*Лутам ко Мејнун, избудален од љубов
ги гледам саканите ко прав во ветрот
се будам и паѓам во мрак
дојди да видиш љубовта што ми направи*

*Беспомошен сум мистик Јунус
од глава до пети ранет
осамен патник во пријателското царство
дојди да видиш љубовта што ми направи*

4. ЈУНУС ЕМРЕ И ЧОВЕКОТ

Јунус Емре е многуслоен поет со мајсторски стих, во срцето исполнето со љубов, добродушен, мирољубив, заслужен, напреден. Му се восхитуваме на љубовта што ја има кон луѓето, му се восхитуваме за

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

доброчудноста, за чувството за правдата и за угнетените. Во своите песни тој и се спротивставува на религијата која стравот го зема за свое оружје:

*Дојдете да се запознаеме
Да ја олесниме работата
Да сакаме, да се сакаме.*

Јунус во Бога гледа човек и во човек го гледа Бог. Бог и човек се единство, а за тоа да се знае, човекот треба да се возвишува.

Според Јунус, Бог живее во срцето на сиромашните:

*Не си султан не си нити бег,
Ниту си од сарај ниту си од трон
Ти влезе во душата на сиромашниот
Господару мој.*

Овој поет се спротивставува на сите кодекси што ги поставиле луѓето, изразувајќи го тоа преку своите стихови:

*Ако си повредил нечија душа
Не само што ова твое клањање
Нема да те спаси,
И седудесет и два народи
Не можат да те измијат твоите гревови.*

Преку своите стихови ги објаснува недостатоците на законите:

*„ Тој што седудесет и двата народи не ги гледа со исти очи, и да е човек од законот, насилник е.“
„ Да сакаме, да се сакаме, овој свет на никого нема да остане.“*

5. ЗАКЛУЧОК

Да не постоеја бројните стихови на Јунус Емре, сочувани и покрај неизвесните времиња во кои што живеел, сè што би знаеле за него би биле легендите.

Роден во немирни времиња, Јунус ја вршел својата поетска мисија. Споредлив со големите метафизички поет, или со оние конечни осаменици на барокот, распнат меѓу две крајни состојби на универзумот - Мистиката и Еросот: две метафори кои што се доминантни во сите импресии за неговата поезија - Јунус Емре направил врвен подвиг! Успеал да ја сочува поезијата на неговата родна Турција, од служењето со персискиот јазик и низ своите совршени стихови да ја оствари онаа вечна и многу загадочна „сложена едноставност“, благодарейќи на која што ги надживеа столетијата, а притоа останал разбирлив за обичните овчари, неписмените, исто толку колку што бил разбирлив за учените толкувачи и љубители.

Во негова чест 1991 година од страната на унеско е објавена како „Година на љубовта на Јунус Емре“. Секако дека УНЕСКО тоа не го има направено случајно. Сигурно дека на светот во тој миг му требаше силниот глас на овој поет, неговата опомена и повикот на љубовта со најискрени изрази.

Да се знае за Јунус Емре денес, значи да се познава самата суштина на Анадолија како и самиот турски јазик во сето негово богатство и убавина.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Demirci, Mehmer "Yunus Emre'de İlahî Aşk ve İnsan Sevgisi" Kubbealtı Neşriyat yay. İstanbul 1997.
- [2] Banarlı, Nihat Sâmî " Resimli Türk Edebiyatı Tarihi" c.1, MEB yay. İstanbul 1987.
- [3] Bilgin, Azmi, "Yunus Emre" Şule yay. İstanbul 2005
- [4] Türkmen, Fikret "Yunus Emre'nin Türk ve Dünya Edebiyatındaki Yeri" Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri, 7-10 Ekim 1991, Ankara
- [5] Özbay, Hüseyin; Taticı, Mustafa "Yunus Emre İle İlgili Makalelerden Seçmeler" Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- [6] Taticı, Mustafa "Yunus Emre Bibliyografyası" Millî Kütüphane Yayınları, Ankara, 1988.